

26.63x35.52	1	עמוד 12	the marker week - הארץ	09/10/2020	74738733-2
-------------	---	---------	------------------------	------------	------------

עמורת ה.ל - 40610

15% מהצעירים החרדים עוזבים את אורח החיים החרדי – וזה עוד לפני הקורונה

כ-40 אלף איש צפויים לעזוב את הקהילה החרדית בעשור הקרוב, ועד 2065 יהיה מדובר ב-420 אלף איש, כאשר חלק לא קטן מהם ימצא עצמו לבד, בלי משפחה תומכת, בלי הון ובלי ידע שמאפשר לו לעבוד. הם יזדקקו נואשות לסיוע של המדינה – שעד היום הפנתה להם עורף בגלל הלחצים של המפלגות החרדיות

המגפה תאיץ את המגמה?

מבחינת המדינה, למגמות הללו יש השלכות ברורות. ראשית, הולכת להיווצר אוכלוסייה עצומה של נוסט שי אורח החיים החרדי, שזקוקים לעזרה ולהתייחסות. בניגוד למה שנהוג לחשוב, רגב וגורדון מוצאים כי הנשים החרדיות עוזבות את הקהילה לא פחות מהגברים החרדים, והן במיוחד רגישות ופגיעות. על פי התחזית של המחקר, כ-40 אלף איש יעזבו את הקהילה החרדית בעשור הקרוב, ועד 2065 מדובר יהיה ב-420 אלף איש, כאשר חלק לא קטן מהם ימצא עצמו לבד, בלי משפחה תומכת, בלי הון ובלי ידע שמאפשר לו לעבוד. הם יזדקקו נואשות לסיוע של המדינה. עד היום היא הפנתה להם עורף בגלל הלחצים של המפלגות החרדיות – אך אי אפשר להמשיך בכך. במקביל, יהיו גם 176 אלף איש שיצטרפו לחברי רה החרדית. להם יהיה קל יותר, כי הקהילה החרדית מסייעת בקליטת חוזרים בתשובה, אבל גם הם ידרשו התייחסות מיוחדת.

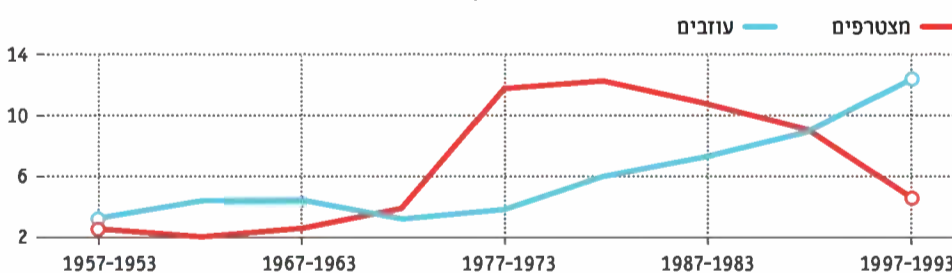
שנית, הממצאים של רגב וגורדון מלמדים על הקשר ההדוק בין תמריצים כלכליים לבין הבחירה באורח החיים החרדי. אלפים הצטרפו לחברה החרדית כשרשת מעיין החינוך התורני העניקה לילדיהם שירות מפנק, ואלפים עוזבים את החברה החרדית לאחר שהקצבאות קוצצו והמצוקה הכלכלית גברה. נזכיר שוב כי המדינה בתוך מדינה של החרדים מתקיימת בזכות כספי המסים של הישראלים הערבים – כלומר החילונים והדתניים. אם הרוב העובד ומשלם המסים יפסיק לממן את האוטונומיה החרדית, ויפסיק לקבל בהכנעה את הסירוב החרדי ללמוד ליבה, לשרת בצבא, לעבוד או לציית להוראות הקורונה – גם החרדים יאלצו כנראה להשתנות. שלישי, כל הממצאים הללו הם טרום הקורונה. במידה רבה, המגפה החריפה את המגמות בתוך החברה החרדית: הרבנים התבררו כטועים בעוד שהמדע צדק, ההנהגה החרדית העדיפה את הצייתנות לה על פני חיי חסידיה, ורבבות נערים ונערות נותרו מחוץ ללימודים והחלו להתחבר למחשב, לזום ולרשתות החברתיות. בהחלט ייתכן שהשבר של הקורונה רק יאיץ את מגמת האכזבה מאורח החיים החרדי, או לכל הפחות את האכזבה מההנהגה החרדית, כך שהשינוי בתוך החברה הזו יכול לקבל תנופה.

שכונת מאה שערים בירושלים, השבוע. אורח החיים החרדי אינו קוסם יותר. צילום: אוהד צוינובר

הצעירים מביעים איאמון

מספר העוזבים והמצטרפים למגזר החרדי, לפי שנתון לידה, באלפים, 2017

מקור: מחקרם של איתן רגב ונביראל גורדון

רת הלומדים – למדו ולא עבדו – לא נותר עוד די הון פנוי במשפחות החרדיות לממן את המשפחות הגדולות, ואת צורכי הדיור שלהן. מקובל להניח שגם הפתיחות הגוברת של הנוער החרדי לעולם, בגלל מהפכת הסמארטפונים, מגבירה את תהליכי העזיבה של החברה החרדית. רגב וגורדון לא מצאו לכך חיזוקים, ואינם מתייחסים לכך במחקר שלהם. בכל מקרה, התוצאה היא שרבים מאלה שהצטרפו לחברה החרדית בשנות ה-80 וה-90 עוזבים את החברה הזו כעת. לפחות שליש מהנושאים את החברה החרדית הם ככל הנראה בנים ובנות למשפחות של בעלי תשורת. הם היו חרדים למשך דור אחד, התאכזבו מאורח החיים החרדי הקשה ומחוסר ההיטמעות שלהם בחברה, והם או ילדיהם כבר עוזבים את החרדיות. ועדיין, גם בקרב החרדים הוותיקים – הליטאים והחסידים – יש תנועה ברורה של הצעירים החוצה. מאחר שהריבוי הטבעי של החברה החרדית הוא גבוה מאוד – 7 ילדים לאשה, גידול של 4% בשנה – החברה החרדית ממשיכה לגדול במספרים שלה. עד 2065 חלקה באוכלוסייה יגדל ל-29%, אף שהחברה הזו באופן מובהק מדממת: יותר אנשים עוזבים אותה מאשר מצטרפים אליה. כלומר, במבחן הפופולריות, ההצבעה היא נגד החברה החרדית, אבל עדיין רק 15% מהצעירים עוזבים.

את הדת מאפיינת את כל הזרמים החרדיים, כולל הליטאים והחסידים, אבל עיקר העזיבה היא של החרדים הספרדים. במקביל, גם עיקר ההצטרפות לאורח החיים החרדי הוא מקרב הספרדים. רגב וגורדון קושרים זאת לתופעת הדלת המסתובבת בחברה החרדית בישראל, או ה"חרדים לדור אחר".

החוזרים בתשובה התאכזבו

הנטישה המהירה של אורח החיים החרדי כיום היא תמונת המראה של ההצטרפות הגדולה לאורח החיים החרדי בשנות ה-80 וה-90, כשנתוועת ש"ס היתה בשיאה, והביאה עמה את בשורת ה"החזרת עטרה ליושנה". ההצלחה האדירה של ש"ס גררה אחריה משפחות ספרדיות מסורתיות רבות שבחרו להצטרף לאורח החיים החרדי, גם בגלל הגאווה שהיתה כרוכה בכך, אבל לא פחות בגלל ההטבות הכלכליות שנבעו מכך – הגידול בקצבאות לחרדים הספרדים, והתקציבים הגדולים שזרמו לרשת מעיין החינוך התורני של ש"ס. להערכת רגב וגורדון, הנטישה הגוברת של הצעירים כיום נובעת מאותן סיבות כלכליות: קיצוצי הקצבאות לחרדים ב-2003, והתגברות המצוקה הכלכלית בחברה החרדית לאחר שלא נותרו בה יותר מפרנסים. כיום, כשגם הסכא והסכנתא משתייכים לעידן של חב

י חי חיים טובים יותר, חרדים או חילונים? התשובה לשאלה הזו אינה בעיני המתבונן. עוד לפני הקורונה, ולפני שריחה של החברה החרדית הובאש בהתנהלות הנפסדת שלה בהתמודדות עם המגפה, מתברר שיש מספרים מוחלטים שמעניקים תשובה לשאלה הזו. המספרים הללו מלמדים שהחיים החרדיים טובים הרבה פחות. עובדה, שיעור העוזבים את החברה החרדית גדל באופן מואץ.

מי שמספקים את המספרים הם החוקרים ד"ר איתן רגב ונביראל גורדון מהמכון הישראלי לדמוקרטיה, במחקר חדש שלהם על תופעת עזיבת החיים החרדיים. חייבים להדגיש, לא מדובר בתופעה של יציאה בשאלה, כי רק חלק מועט מהעוזבים את אורח החיים החרדי נוטש את הדת ונהפך לחילוני. מרבית העוזבים נשארים דתיים, אבל לא חרדים. אורח החיים החרדי הבעייתי – עוני, צפיפות, הדרת נשים, איסור על לימודי חול, היעדר יציאה לעבודה – פשוט אינו קוסם יותר, גם עבור מי שמאמינים בדת.

המספרים שמביאים רגב וגורדון מדהימים: יש עזיבה מואצת של אורח החיים החרדי בקרב הצעירים החרדים. השנתון האחרון שהמחקר בדק, מי שהיו בני 20-24 ב-2017, העלה כי 4,900 מהם הצטרפו לאורח החיים החרדי, בעוד 12,200 עזבו את החברה החרדית. למעשה, באחוזים מתוך השנתון, עולה שבקרב הצעירים יותר (בני 18-20 ב-2017) רק 1% מקרב החילונים הצטרפו לאורח החיים החרדי, ואילו כמעט 15% מהצעירים החרדים בחרו לעזוב את החרדיות. הפעם האחרונה שבה נרשמו שיעורי עזיבה והצטרפות כאלו לאורח החיים החרדי היתה לפני 40 שנה, כשילידי 1965 היו צעירים.

עוזבים את החרדיות, לא את הדת

העזיבה המואצת של אורח החיים החרדי היא תופעה חדשה, שמאפיינת בעיקר את הצעירים החרדים – כלומר הצעירים נושאים בהמוניהם את אורח החיים החרדי, הרבה יותר מכפי שהוריהם בגילם עשו זאת. זה עשוי להעיד על מגמה חדשה של נטישה גוברת של אורח החיים החרדי.

גם אם התופעה הזו לא תתגבר, ותישאר ברמה תיה הנוכחית, עדיין ההשפעה הרמוגרפית שלה על החברה החרדית כפרט והחברה הישראלית ככלל, היא דרמטית. רגב וגורדון מחשבים כי בקצב הזה, עד 2065 החברה החרדית תאבד 925 אלף איש, כלומר הגידול שלה יהיה קטן כמעט במיליון איש מכפי שנחזה קודם לכן. לעומת זאת, החברה החילונית-דתית תגדל ב-600 אלף איש. ה-325 אלף איש שחסרים הם כמובן מי שלא ייוולדו, בגלל שמי שעוזב את החרדיות יולד באופן טבעי פחות ילדים.

כתוצאה מכך, עד 2065 החרדים צפויים להגיע לשיעור של 29% מהאוכלוסייה הישראלית (לעור מת 12% כיום), האזרחים הערבים יהיו עוד 19.5% (כ-20% כיום), והיהודים שאינם חרדים ימשיכו להיות 51.5% (כ-77% היום). התחזית כי עד 2065 היהודים שאינם חרדים מאבדים את הרוב שלהם באוכלוסייה נדחתה, לעת עתה.

האכזבה מאורח החיים החרדי אינה אכזבה מהדת. הרוב הגדול של החרדים שעוזבים צפויים להישאר דתיים. האכזבה היא ככל הנראה מאורח החיים החרדי השמרני והמפנה, ובעיקר מהמצוקה הכלכלית. העזיבה